

İnsan Hakları: Geleneksel Tanımların Ötesinde

Dr. Öğr. Üyesi Aysel TEKGÖZ

İnsan Haklarının Üç Kuşacı+ 1

Birinci
Kuşak
Haklar

İkinci
Kuşak
Haklar

Üçüncü
Kuşak
Haklar

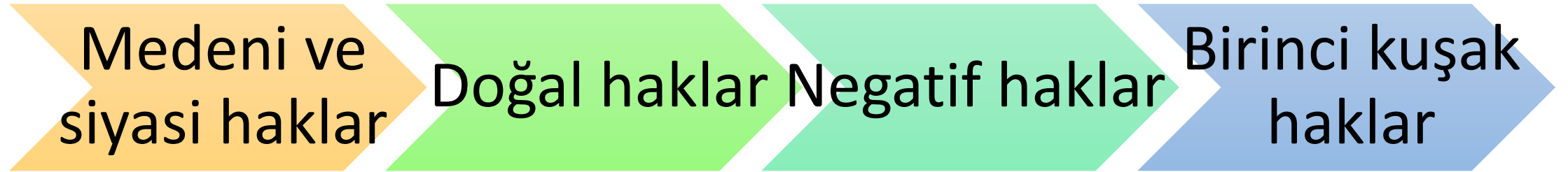
Dördüncü
Kuşak
Haklar

- 1977'de UNESCO, Fransız Hukukçu, İnsan Hakları ve Barış Bölümü Yöneticisi olan Karel Vasak'ın bir yazısını yayınlamıştır. Vasak'ın bu çalışması uluslararası hukukta insan haklarını üç boyutta sınıflandırmaktadır.
- Daha sonra bu kategoriye dördüncü kuşak haklar eklenmiştir.

Birinci Kuşak Haklar

- Bu haklar, **medeni ve siyasi haklar kuşağı** olarak, yazı ve silah gücüyle kazanılan haklardır.
- Filozof John'un Locke eserleri, Montesquieu, T. Hobbes, J. J. Rousseau gibi düşünürlerin katkısının mutlak monarşilere karşı kazandığı başarı ve mücadele,
- 1215 Magna Carta, 1628 İngiliz Haklar Bildirgesi, 1689 Haklar Beyannamesi, 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, 1789 Fransız Devrimi bu hakların konuşulmasında önemli gelişmelerdir.

Birinci Kuşak Haklar

Birinci Kuşak Haklar

Adil

Seçme
hakkı

İfade
özgürlüğü
hakkı

Özgür
toplanma
hakkı

yargılanma
ve kanun
önünde
eşitlik

Yurttaşlık
hakkı

Mahremiyet
hakkı
Toplumsal

Kendini
ifade etme
hakkı
insan

Din
özgürlüğü
hakkı

Kamu
hizmetine
aday olma
hakkı

ve medeni
yaşama
özgürce
katılma
hakkı

onuruna
uygun
muamele
görme
hakkı

Ayrımcılığa
uğramama
hakkı

Birinci Kuşak Haklar

- Bireyin değerine odaklanır ve bunların korunması gerekliliğine vurgu yapar.
- *Birinci kuşak haklar insana; üçüncü kişilerin, toplumun ve devletin dokunamayacağı özel bir alan sağlar.*
- İnsan bu özel alanında bağımsız eylemlerini yürütür. Bu yönüyle devleti sınırlandıran haklar olarak da kabul görür.
- Bu hakların **hayata geçirilmesinden** ziyade **korunmaya** ihtiyaçları vardır.
- Devlet, düzenleme yaparak özgürlüklerin kullanılmasını kolaylaştırır.
- Devlet, düzenleme yaparak özgürlükleri sınırlandıramaz. Birinci kuşak haklarda asıl hedef devletin yetkilerinin sınırlandırılmasıdır.
- Garanti altına alınmalı
- Korunması ve garanti altına alınmasının yolu hukuki mekanizmalardır.

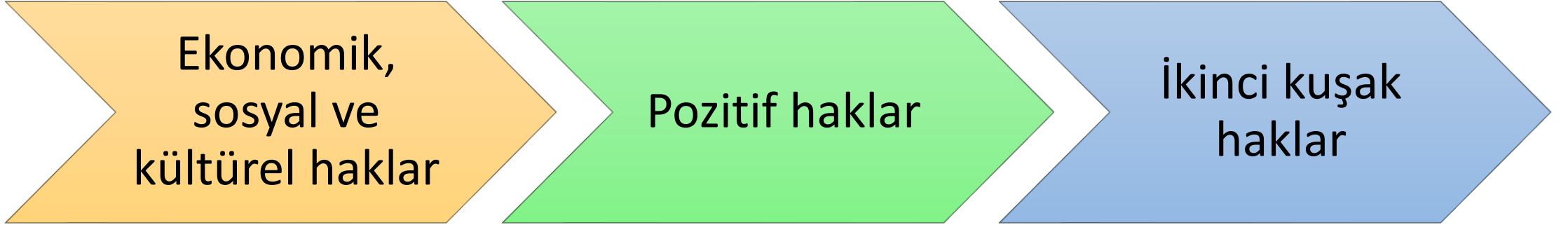
- Korunmaya yapılan bu vurgu onun «doğal» ya da «negatif» haklar olarak anılmasına sebep olur.
- **Devletin görevi:** bu hakların ihlal edilmesini önlemek, bu hakları güvence altına almak ve korumak.
- Batı toplumları, insan hakları hakkında konuştuğunda genellikle birinci kuşak sivil ve politik hakları ifade ederler.
- Medya ve siyasiler belirli bir ülkenin insan hakları sicilini tartıştıklarında, genellikle o ülkenin sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik sistemlerinin ya da çevre standartlarının yeterliliğine kayda değer ölçüde değinmezler.

- *Birinci kuşak insan hakları sosyal hizmet uygulamasının önemli bir alanıdır.*
- *Aynı zamanda sosyal hizmet uzmanının da savunuculuk rolleri ile yakından ilgilidir.*
- *Sosyal hizmet uzmanları:*
  1. *siyasi tutuklular,*
  2. *yargısız infazlar,*
  3. *sınır dışı edilen mülteciler,*
  4. *sendikaların ve politik muhalefetin bastırılması,*
  5. *kolluk kuvvetleri tarafından sivil protestolara orantısız güç kullanılması vb. konulara taraftır.*

Ancak sosyal hizmette bu konular insan hakları alanındaki çalışmaların yalnızca azınlıktaki kısmıdır.

İkinci ve üçüncü kuşak hakların kapsadığı alanlar, tüm sosyal hizmet uzmanlarının insan hakları işi olarak daha etkili bir şekilde ele alınır

İkinci Kuşak Haklar

İkinci Kuşak Haklar

Çalışma hakkı

Uygun bir ücret alma hakkı

Barınma hakkı

Yeterli beslenme ve giyim hakkı

Eğitim hakkı

Uygun sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı

Sosyal güvenlik hakkı

Yaşlılıkta insan onuruna uygun şekilde muamele görme hakkı

Makul düzeyde eğlence ve boş zaman hakkı

İkinci Kuşak Haklar

- Devlet farklı sosyal düzenlemelerle bu hakların hayata geçirilmesini sağlamakla mükelleftir.
- Birinci kuşak haklara göre daha tartışmalıdır.
- Hukuki ve anayasal garantiler çoğunlukla daha sınırlıdır.

- İkinci kuşak hakların diğer tanımlaması **ekonomik, sosyal ve kültürel haklardır.**
- *İkinci kuşak hakların doğuşunun temelinde Sanayi Devrimi yatmaktadır.*
- *Sanayi Devrimi'nin yarattığı ekonomik ve sosyal dönüşüm sınıflar arasında çok derin eşitsizlikler yaratmıştır.*
- *Özellikle işçi sınıfı ortaya çıkan eşitsizliklere ve hak ihlallerine çok fazla tepki gösterip eylemlerde bulunmuştur.*

19. Yy ve 20. yy sosyal demokrasisi ve sosyalizmle birlikte daha çok savunulmuştur.

- İkinci kuşak ekonomik, sosyal ve kültürel hakların ele alınması, ana akım sosyal hizmet felsefesinin özüne insan hakları söylemini taşır.
- **Çoğu sosyal hizmet uzmanı insanlara ikinci kuşak haklarını kavramada yardımcı olur.**

- Devlet sadece **korumakla** değil, çeşitli düzenlemelerle **yerine getirmekle** yükümlüdür. Bu yüzden pozitif haklar olarak da anılırlar.
- Birinci kuşak haklara nazaran daha az tartışma konusu olurlar.

Örnek: devletin yetersiz eğitimi sebebiyle insan haklarını ihlal ediyor diye dava edilmesi vs. soykırım.

Barınma, sağlık, eğitim her bir kategori için bir uluslar arası sözleşme var.
Örnek: BM Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme ancak yaptırımı işkence yasağı kadar yaygın değil.

Üçüncü Kuşak Haklar

Kollektif
haklar

Üçüncü
kuşak
haklar

Üçüncü Kuşak Haklar

Ekonomik
kalkınma hakkı

Dünya ticaretinden
ve ekonomik
büyümeden
yararlanma hakkı

Barışçıl ve uyumlu
bir toplumda
yaşama hakkı

Temiz hava hakkı

Temiz suya erişim
hakkı

Çevre hakkı

Üçüncü Kuşak Haklar

- 20. yüzyılın son otuz yılında gelişmiştir.
- Bu haklarla ilgili BM sözleşmeleri bulunmamaktadır.
- Her ne kadar bireyler de bunlardan yararlanabilirse de, direkt olarak bireylere uygulanabilen haklar değil, bir topluma veya ulusa ait haklardır.
- İnsan haklarının aşırı bireyci olduğu ve Batı liberalizmine dayandığı eleştirisiyle ortaya çıkmıştır.
- Çevre aktivistlerinin mücadelesi etkili olmuştur.
- Hukuki ve anayasal mekanizmalar çok sınırlıdır.

- *Diğer kuşak haklardan farkı; insanın ihtiyaç duyduğu **dayanışma** ortamını hazırlamasıdır.*
- *Üçüncü kuşak haklar, hümanist bir toplum yaşamı ve birlikteliğinin tasvirini sağlar.*
- *Hem insanlara, hem topluma hem de devlete aittir.*
- *Üçüncü kuşak hakların uygulanabilmesi için tek başına devletin müdahalesi yeterli değildir. Toplumda yaşayan tüm insanların bu hakların gelişmesi için etkin biçimde çaba göstermesi gereklidir.*

- Tüm insanlık üçüncü kuşak hakların gelişmesi yönünde çaba göstermek zorunda olduğu için bu hakların oluşum süreci henüz tamamlanmamıştır.
- Üçüncü kuşak hakların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan faktör ise **bilimsel ve teknolojik gelişimin** yarattığı sosyal sorunlardır.
- **Örnek:** Nükleer silahlanma veya çevre kirliliğinin artması tüm insanlığı yok edebilecek sosyal sorunlara yol açabilir. Dolayısıyla, bu ve benzeri sosyal sorunlarla mücadelede bütün toplumların aktif rol alması önemlidir.
- Herkesin insanlığın ortak mal varlığından yararlanma hakkı, barış hakkı, toplumların kendi kaderini tayin hakkı gibi haklar üçüncü kuşak haklardandır.

- Günümüzde sosyal hizmet uzmanları yoğunlukla ikinci kuğak haklarla ilgilenir.
- Sosyal hizmet uzmanlarının müdahalelerinin; birinci, ikinci ve üçüncü kuğak hakların hepsini kapsayacak Şekilde ortaya çıktığı durumlar da bulunmaktadır:

18 yağ altı adölesan gebelikler ile ilgili mücadelesinde sosyal hizmet uzmanlarının takdirini kazanan ve geçen sene yılın memuru seçilen sosyal hizmet uzmanı İ. N'nin tecrübeleri;

- •İnsan hakları savunuculuğuna,
- •Vatandaşlık hakkının korunmasına,
- •Bakım muhtalığa,
- •Nitelikli sağlık hizmetinden yararlanma hakkına,
- •Sosyal güvenliğe,
- •Sosyal dayanıŐmaya,

- Kollektif farkındalığına,
- Kendi kaderini tayin hakkına,
- Örgüt ve toplulukla çalışmanın zorluklarına yönelik en güzel örneklerden biridir.
- Bu durumda sosyal hizmet uzmanı İ. N'nin müdahalesi kuşaklar arası hakların hepsini kapsar.

Dördüncü Kuşak Haklar

- Ekosistem(in) Hakkı,
- - Gelecek (Doğmamış) Nesillerin Hakkı,
- - Kent(in) Hakkı,
- Bunların vazgeçilmez tamamlayıcısı ve yeni bir temel insan hakkı olarak; bu hakları talep etme hakkı,
- Teknolojik haklar

Üç Kuşanın Ötesinde

- Hakları birinci, ikinci ve üçüncü diye ayırmak insan haklarının ayrılmazlığı düşüncesiyle çelişen bir öncelik listesi gibi durmaktadır.
- Barınma hakkımdan yararlanamıyorsam ifade özgürlüğü?
- Temiz hava yoksa, seçme ve seçilme?

SOSYAL HİZMET

İnsan Hakları

İnsan onuruna saygı

İnsan haklarına saygı

Kendi kaderini tayin

Bireyi bütün olarak ele alma

Güçlü yanların keşfedilmesi ve geliştirilmesi

Katılım hakkını geliştirme

Sosyal Adalet

Olumsuz ayrımcılıkla mücadele

Çeşitliliğin tanınması

Kaynakların eşit dağılımı

Adil olmayan politikalarla ve uygulamalarla mücadele

Birlik ve dayanışma içinde çalışma

Türkiye'de İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

- Osmanlı
  1. 1808 Sened-i İttifak
  2. Tanzimat Fermanı (1839),
  3. Islahat Fermanı (1856)
  4. Kanun-i Esasi (1876)

Sened-i İttifak

- Türk tarihinde ilk kez devlet iktidarının sınırlanabileceği düşüncesi Osmanlı Devleti'nin son döneminde, 1808 Sened-i İttifak isimli anayasal belge ile ortaya konulmuştur.

Sened-i İttifak:

- 1215 Tarihli İngiliz Magna Carta Sözleşme'sine benzemektedir.
- Devletin otoritesini herkesin tanınması bağlamında merkezi hükümetin kazanımlarını içermektedir.
- Sadrazamın keyfi eylemlerinin önlenmesinde ayanların kazanımlarını içermektedir.
- Fukara ve reayanın (halk) korunması ve vergilerin ölçülü olması ile ilgili halkın kazanımlarını içermiştir

II. Mahmut

1808-SENEDİ İTTİFAK

~~Batı etkisi yok~~

sözleşme işbirliği

TARAFLAR

II. Mahmut ile
Alemdar Mustafa
Paşa liderliğindeki
Ayanlar

Rusya
ayonu

iş
dinamik

İÇERİK

✓ Ayanlar, padişaha bağlı kalacaklar ve emirlere uyacaklar.

↳ M. otorite güçlendirilmek istendi

✓ Ayanlar buldukları bölgede asker ve vergi toplayacaklar ve isyanların bastırılmasına yardımcı olacaklar.

✓ Ayanların hanedanlık hakları güvence altına alındı.

ÖNEMİ

✓ Padişahın yetkisi ilk kez sınırlandırıldı.

✓ Demokratikleşme yolunda ilk adım
Bu yönü ile;

İngiltere'de ki 1215-
Magna Carta ile
benzerlik kurulabilir.

TANZİMAT FERMANI • 1839

- Tüm Osmanlı halkının can, mal, namus ve mülkiyet güvenliği Osmanlı padişahının garantisi altına alınacaktır.
- Vergiler herkesin gelirine göre düzenli ve adil bir biçimde toplanacak; iltizam kaldırılacaktır.
- Askerlik süresi sınırlandırılacak ve vatan görevi haline getirilecek; müslüman olmayanlar da askere alınacaktır.
- Mahkemeler açık olarak yapılacak ve hiç kimse yargılanmadan ceza almayacaktır.

Tanzimat fermanında ele alınan haklar:

- mali güce göre vergi,
- devlet harcamalarının kanuniliği,
- ırz ve namus dokunulmazlığı,
- Yargılanma hakkı ve yargılanmanın aleniliği,
- can güvenliği,
- mülkiyet hakkı,
- müsadere yasağı (suç sonucunda mala el koyma)
- eşitlik ve kanunun üstünlüğü ilkesi gibi çeşitli haklardır

ISLAHAT FERMANI

ISLAHAT FERMANI MADDELERİ

-Mahkemeler herkese açık olacak ve herkes kendi dinine göre yemin edecektir. Karakollar ve hapisaneler ıslah edilecektir.

-Herkes şirket ve banka kurabilecektir.

-Gayrimüslimler devlet memuru olabilecektir. Askeri hizmetlere ve okullara alınacaklardır.

Amaç, Osmanlı toplumu arasındaki ayrıcalıkları gidermektir.

-İşkence, dayak ve angarya kaldırılacaktır.

-Vergi toplanmasında iltizam usulüne son verilecektir.

İltizam: Devletin uzak yerlerdeki toprak gelirlerini açık artırma usulü ile satmasıdır. Bu iş ile uğraşan kişiye de mültezim denir.

-Gayrimüslimlere geniş manada din ve vicdan özgürlüğü sağlanacak. Banka, okul, kilise, hastane kurabileceklerdir.

-Müslüman ve gayrimüslimler kanun önünde eşit sayılacaklar.

-Cizye ve haraç kaldırılacaktır.

-Hıristiyan unsurlar serbest bir şekilde ayinler yapabileceklerdir.

-Hiç kimse din veya mezhep değiştirmeye zorlanmayacak.

-Müslüman ile gayrimüslimler arasındaki davalara bakmak için karma mahkemeler kurulacaktır.

KANUNİ ESASİ (1876)

- Türk tarihinin ilk anayasası olarak kabul edilir.
- vatandaşlık hakkı,
- kişi hürriyeti, kişi güvenliği,
- ibadet hürriyeti, basın hürriyeti,
- şirket kurma hürriyeti,
- dilekçe hakkı, öğretim hürriyeti, eşitlik ilkesi,
- devlet memurluğuna girme hakkı, mali güce göre vergi ilkesi,
- konut dokunulmazlığı,
- kanuni hakim güvencesi,
- müsadere ve angarya yasağı,
- işkence yasağı vb.

Kanun-i Esasi'nin Özellikleri

- 23 Aralık 1876 da ilan edilen anayasa aslında özgürlükçü bir rejim getirmiyordu:
- Egemenlik kayıtsız şartsız Osmanlı ailesine aitti.
- Osmanlı vatandaşlarının siyasi parti kurma ve toplantı özgürlükleri yoktu.
- Padişahın yetkileri İslam hukuku ile sınırlandırılmıştı.
- Tek yenilik bir kanadını halkın (Mebusan Meclisi) bir kanadını padişahın (Ayan Meclisi) seçtiği bir parlamento kurulmasıydı.
- Parlamentoya yasama yetkisi verilmemişti.
- Hükümet padişaha karşı sorumluydu.
- Meclisi açma-kapatma yetkisi padişaha aittir.
- Yeni yasa ve yasa değişikliği teklifi padişah onayı olmadan meclise getirilemiyordu.
- *Sonuçta padişahın mutlak ve monarşik niteliği bu rejimde de değişmiyordu.*

CUMHURİYET DÖNEMİ

Önemli Gelişmeler:

1. 1921,

2. 1924

3. 1961 Anayasası

1921 Anayasası

- Kurtuluş Savaşı devam ederken çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu anayasa olağanüstü koşulların ürünüdür.
- Benzeri mücadele dönemlerinden farklı olarak Kurtuluş Savaşı döneminde, hukukî zemini kurmak konusunda gösterilen hassasiyettir.
- 1921 Anayasası, olağanüstü bir dönemin ürünü olduğu için kısa bir anayasadır.
- Teşkilat-ı Esasi adını almasından da anlaşılacağı üzere, anayasanın birinci işlevinden çok ikinci işlevini yerine getirir; yani temel ilkelere çok, devlet henüz kurulmamış dahi olsa, devleti kurmaya aday hareketin kurumsal işleyişinin esaslarını belirler.
- Anayasa her şeyden önce egemenliği kayıtsız şartsız millete verir. Bu yönüyle öncelikle egemenliğin temelini, Tanrısal iradeyi yansıttığı varsayılan hanedanlıktan alıp yeryüzüne indirerek laiklik yönünde önemli bir adım atılmış olur.

Dr. Öğretim Üyesi, Filiz Erdoğan Tuğran

1921 ANAYASASI

23 Nisan 1920'de toplanan Birinci Meclis, bir dizi yasama faaliyetiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk temellerini oluşturmaya başladı.

Meclisin açılıp hukümetin kurulmasıyla, biri İstanbul'daki hukümet diğeri ulusal Meclis olmak üzere iki hukümet saltanatın kaldırılışına kadar devam etti.

Yeni bir devletin temellerinin atıldığı bu dönemde, Kanun-i Esasi demokratik siyasi bir kültürün oluşumunda tarihi bir görev üstlenmiştir. Ancak "Devlet-i Osmaniye'den" bahseden Kanun-i Esasi'nin aksine 1921 Teşkilatı Esasiye Kanununda "Türkiye Devleti"nden bahsedilmektedir.

Bu durumda yeni kurulan Türkiye Devleti'nin ilk anayasası olan 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile, henüz adı konulmamış olan rejim Cumhuriyettir.

AİT 202
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ
II
TOBB ETÜ

Dr. Yavuz Özgüldür

KONU BAŐLIKLARI

- Cumhuriyet Dönemi Hukuk İnkılabı ve Yeni Hukuk Düzeni
  - 1921 Anayasası/ Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1921)
    - 1924 Anayasası (20 Nisan 1924)
      - Türk Medeni Kanunu
      - Türk Ceza Kanunu
      - Türk Ticaret Kanunu
      - Kadın Hakları
        - Gül Esin: Türkiye'nin ilk kadın muhtarı
    - Sadiye Hanım: Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı
    - Müfide İlhan: Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı
    - Türkan Akyol: Türkiye'nin ilk kadın bakanı ve rektörü
    - Bedriye Tahir Gökmen: Türkiye'nin ilk kadın pilotu

CUMHURİYET DÖNEMİ HUKUK İNKILABI VE YENİ HUKUK DÜZENİ

1921 ANAYASASI/ TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU (20 OCAK 1921)

- Bu anayasanın 1. maddesinde, “Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayalıdır.” cümleleri yer alır.
- 2. maddesinde ise yasama ve yürütme yetkileri TBMM’ne verilerek kuvvetler birliği ilkesi benimsenmiştir. Yani TBMM hem yasaları çıkartacak hem de yürütecektir. TBMM, yasama ve yürütme yetkilerinin yanında yargı yetkisine de sahiptir. İstiklal Mahkemelerinin kuruluşu bu durumun göstergesidir.
- 3. maddede “Türkiye Devleti, TBMM tarafından idare olunur” cümlesi ile hem meclis hükümeti sisteminin seçildiğinin hem de milletin egemenlik hakkını Meclis eliyle kullanacağını gösteriyordu.
- 23 maddelik bu kısa anayasa ile Meclis, Kurtuluş Savaşını ulus adına yürütmüştür. 23 maddelik Anayasanın, kısalığı o devrin özelliğinden ileri gelmekte, sadece olağanüstü şartları ve acil ihtiyaçları karşılamakla yetinilmenin gerekli olduğu kanaati, kısa ve özet bir anayasa hazırlanışına sebep olmakta idi. Kısalığı nedeniyle pek çok eksikliği olan 1921 Anayasasının yerine toplumun ve bireylerin de konum ve haklarını belirleyecek yeni bir yapılanmaya ihtiyaç vardı. Bu amaçla 1924 yılında yeni bir anayasa hazırlandı.

1924 ANAYASASI (20 NİSAN 1924)

- Anayasanın 1. maddesinde, “Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.” Hükümü yer alır. Bu hüküm özel koruma altına alınarak, değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği kabul edilmiştir.
- Anayasanın 3. ve 4. maddeleri, egemenliğin kayıtsız şartsız ulusa ait olduğunu, TBMM’nin ulusun tek ve gerçek temsilcisi olarak millet adına ulusal egemenliği kullanma yetkisine sahip olduğunu belirtiyordu.
- Yasama ve yürütme yetkileri TBMM’nin elindedir. (Madde 5)
- 8. maddede yargı yetkisinin ulus adına, bağımsız mahkemeler tarafından kullanılacağı hükme bağlanmıştır. Yani yargı bağımsızdır.
- 68. madde 1789 İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi’nden alınmıştır: “Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet, başkasına zararlı olmayacak her türlü tasarrufta bulunmaktır.”
- Anayasada sıklıkla geçen “Türk, Türkler” kavramları 88. maddede açıklanmıştır: “Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle Türk denir.” O halde, milliyetin esası ırk değil, siyasal sadakattir.

TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN KABULÜ

TBMM'nin gerçekleştirdiği önemli inkılâp hareketlerinden birisi de **Medeni Kanun**'un kabul edilmesidir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk toplumunun hayatını düzenleyecek ve ülkedeki hukuk karmaşasına son verecek bir çalışmanın yapılması zorunlu idi. **Mustafa Kemal Paşa** Batı normlarında hazırlanmış, Batı standardındaki bir **Medeni Kanun**'u, Türkiye'de hukuk alanında gerçekleştirilecek inkılâpların temeli olarak görüyordu.

Türk Medeni Kanunu, TBMM'nin 17 Şubat 1926 tarihli oturumda kabul edilmiştir. Kanun 6 Ekim 1926 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.

T.C.
**MEDENİ
KANUNU**

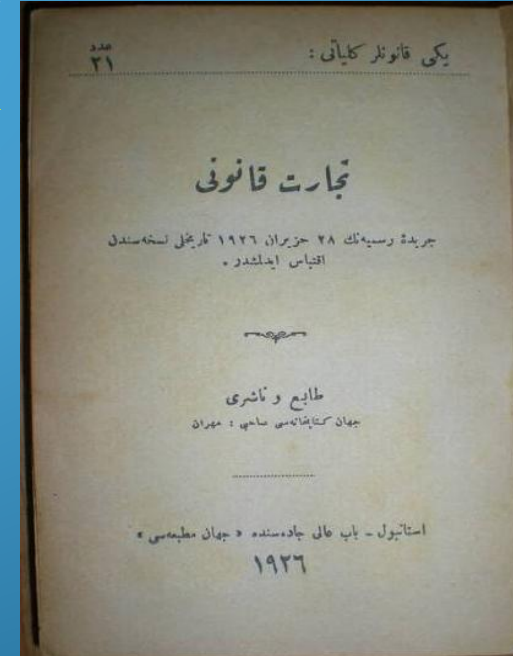

Türk Ceza Kanunu

İtalya Ceza Kanunu'ndan adapte edilerek hazırlanmış ve 1 Mart 1926 tarihinde kabul edilmiştir. Kanun suçlar ve bunlara verilecek cezalar hakkında çağının en medeni hükümlerini kapsamaktadır.

Ticaret Kanunu

iki ana bölümden oluşmuştur. Birincisi olan Kara Ticaret Kanunu dünyanın en gelişmiş ticaret kanunları olan Alman ve İtalyan Ticaret Kanunları esas alınarak hazırlanmış ve 29 Mayıs 1926 tarihinde kabul edilerek 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kara Ticaret Kanunu'nun bir devamı olarak 13 Mayıs 1929 tarihinde kabul edilen Deniz Ticaret Kanunu Alman kanunlarından yararlanarak hazırlanmış ve yürürlüğe sokulmuştur.

KADIN HAKLARI

- Cumhuriyet döneminde kadın hakları konusundaki en önemli adım **17 Şubat 1926** tarihinde kabul edilen "**Medeni Kanun**" dur. Bu kanunla Şer-i hukuk yerine pozitif hukuk egemen kılınmış ve Türk kadını yasalar önünde mutlak bir biçimde erkekle eşit hâle getirilmiştir.
- **3 Nisan 1930** günü ve 1.580 sayılı kanun ile Türk kadınına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- **5 Aralık 1934** tarihinde Anayasasının 10 ve 11'inci maddeleri değiştirilerek **her Türk kadınına 22 yaşında seçme, 30 yaşında seçilme hakkı** verilir.

GÜL ESİN: TÜRKİYE'NİN İLK KADIN MUHTARI

- 1933 yılında Türkiye'nin ilk kadın muhtarı seçilen Gül Esin, Aydın'ın Çine İlçesi, Karpuzlu Bucağı'nın muhtarlığını yaptığı dönemde Atatürk tarafından ödüllendirilmiştir.
- Muhtar olmasının ardından kahvehanelerde kumar oynamayı yasaklayan Gül Esin, kız kaçırma olaylarını önlemiş ve nikah işlerini düzene sokarak da büyük başarı elde etmişti.

SADIYE HANIM: TÜRKİYE'NİN İLK KADIN BELEDİYE BAŞKANI

- 1930 yılında, bugün Artvin ili Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya (eski adıyla Ersis) beldesinde Belediye Başkanı seçildi ve iki yıl bu görevi yürüttü.

MÜFİDE İLHAN: TÜRKİYE'NİN İLK KADIN İL BELEDİYE BAŞKANI

- 1950 yılında Mersin'de Belediye Başkanı seçilen ve kendisinden sıklıkla "Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı" olarak bahsedilen Müfide İlhan, Türkiye'nin "ilk kadın il belediye başkanı"dır

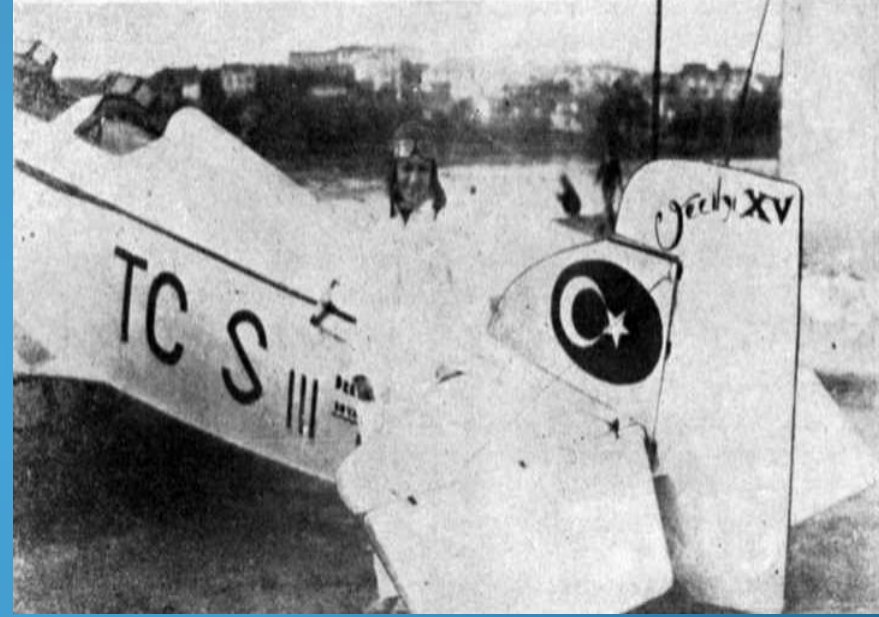
TÜRKAN AKYOL: TÜRKİYE'NİN İLK KADIN BAKANI VE REKTÖRÜ

- 1928 doğumlu Akyol, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra Dahiliye ve Göğüs Hastalıkları uzmanlığını aldı.
- Prof. Dr. Türkan Akyol, 25 Mart 1971'de 1. Nihat Erim hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına atanarak Türkiye'nin ilk kadın bakanı oldu.
- 13 Aralık 1971'de görevinden istifa ile ayrılıp tekrar Ankara Üniversitesi'ne döndü. 1980 yılında Ankara Üniversitesi'ne Rektör seçildi. Bu seçim Prof. Dr. Türkan Akyol'a ilk Kadın Bakan unvanının ardından, bir de Türkiye'nin İlk Kadın Rektör unvanını almasını sağladı.

BEDRİYE TAHİR GÖKMEN: TÜRKİYE'NİN İLK KADIN PİLOTU

- Birçok kitapta Sabiha Gökçen, ilk kadın Türk pilot olarak geçer fakat Sabiha Gökçen ilk kadın savaş pilotumuzdur (1937).
- Türkiye'nin ilk kadın pilotu Gökçen'den yaklaşık 4 sene evvel brövesini alan, Gökmen Bacı adı ile bilinen Bedriye Tahir Gökmen'di.
- 1932 yılında Vecihi Uçuş Okulu'nda havacılık eğitimine başlayan cesur kadın bir yandan memurluk yaparken bir yandan uçuş eğitimlerini sürdürdü. 1933'te bröve aldı. Abdurrahman Türkkuşu ona Gökmen lakabını takmıştı. Gökmen Bacı olarak tanınan Bedriye Tahir, 1934'te Soyadı Kanunu çıkınca Gökmen soyadını aldı.

CUMHURİYETİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİ (1935)

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	ÖĞRENİMİ	MESLEĞİ	BİLDİĞİ YABANCI DİL	MEDENİ DURUMU	ÇOCUK	SEÇİM BÖLGESİ
Mebrure GÖNENÇ	İstanbul 1900	Amerikan Koleji	Öğretmen	Fransızca-İngilizce	Evli	2	Afyon
Hatı ÇIRPAN	Kazan Köyü 1890	-	Çiftçi-Köy Muhtarı	-	Evli	6	Ankara
Türkan ÖRS BAŞTUĞ	Üsküdar 1900	Üniversite-Felsefe	Lise Müdürü	Fransızca	Bekar	-	Antalya
Sabiha GÖKÇÜL ERBAY	Bergama 1900	Yüksek Öğretmen Okulu	Lise Müdürü	-	Bekar	-	Balıkesir
Şekibe İNSEL	İstanbul 1886	Ortaokul	Çiftçi	Almanca	Dul	1	Bursa
Hatice ÖZGENER	Selânik 1865	Rüştiye-Hususi	Darüleytam Müdürü	Rumca	Dul	4	Çankırı
Huriye ÖNİZ BAHA	İstanbul 1887	Londra Üniv.-Pedagoji	Öğretmen	İngilizce	Dul	1	Diyarbakır
Fatma MEMİK	Safranbolu 1903	Tıbbiye	Deri Hast.Uzmanı	Fransızca	Bekar	-	Edirne
Nakiye ELGÜN	İstanbul 1882	Kız Muallim Mektebi	Lise Müdürü	-	Bekar	-	Erzurum
Fakihe ÖYMEN	İşkodra 1900	Darülfünun-Coğrafya	Lise Müdürü	Fransızca	Evli	2	Ankara
Benal N. İŞTAR ARİMAN	İzmir 1903	Sorbonne Üniv.-Edebiyat	Belediyeçi	Fransızca-Rumca	Bekar	-	İzmir
Feruh GÜNGÖR	Kayseri 1891	Hususi	Biçki-Dikiş	Arapça	Dul	-	Kayseri
B.B. MOROVA AYDİLEK	Bosna 1897	Ortaokul	Resim Öğretmeni	-	Evli	1	Konya
Mihri PEKTAŞ	Bursa 1895	Amerikan Kız Koleji	Fransızca Öğretmeni	Fransızca-İngilizce	Evli	2	Malatya
Meliha ULAŞ	Sinop 1901	Darülfünun-Edebiyat	Edebiyat Öğretmeni	Fransızca-İngilizce	Evli	-	Samsun
Esmâ NAYMAN	İstanbul 1899	Lise	Dil Öğretmeni	Fransızca-İngilizce-Rumca	Evli	2	Seyhan
Sabiha GÖRKEY	Üsküdar 1888	Darülfünun-Riyaziye	Riyaziye Öğretmeni	Fransızca	Evli	1	Sivas
Seniha HIZAL	Adapazarı 1897	Darülfünun-Fen Fakültesi	Lise Müdürü	-	Bekar	-	Trabzon

* "TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ALBÜMÜ", TBMM Basımevi, Ankara 1994, s.96-112